

Dr Duško Lopandić

NA POČETKU NOVOG LETA (uvodnik)...

Da je neko početkom 2001. godine «prorekao» da će ovo zemlja još i sredinom dekade, odnosno 2005. godine i dalje favoriti na samom začelju budućih kandidata za Evropsku uniju, odnosno i dalje ostati bez ikakvog institucionalnog aranžmana sa EU, smatrao bih ga za nepopravljivog pesimistu i sumnjalo, ako ne i za zlonamernu osobu. Ali, evo nas kako već ulazimo u poslednju godinu prve polovine ove decenije - pa bi bilo dobro da pogledamo šta se u međuvremenu dešavalo sa Evropom i sa našim evropskim perspektivama.

Naša evropska okolina se u poslednjim godinama vrlo dinamično menjala. Unija je u proteklih par godina već prošla jednu seriju redovnih institucionalnih reformi (Ugovor iz Nice) i dogovorila još ambicioznije interne promene, u formi «Ustava Evrope». Većina centralnoevropskih zemalja u tranziciji je krunisala tranzicijske napore iz prethodne decenije članstvom u EU, što će uskoro realizovati i poslednji iz ove grupe – Bugarska i Rumunija. Međutim, ne postoji kraj istorije. EU se nalazi pred novim strateškim izazovima u vidu odgovora na kandidaturu Turske, kao i načina da se definišu budući odnosi sa «novim susedima», među kojima najnoviji slučaj Ukrajine, iza koje se nadvija i senka Rusije, predstavlja težak test.

Zemlje bivše Jugoslavije se sa promenljivim rezultatima bore sa nasleđem prošlosti, odnosno sa činjenicom da su se tokom poslednje decenije Dvadesetog veka uglavnom bavile pogrešnim stvarima u pogrešno vreme. Hrvatska računa na članstvo u EU do 2009. godine, Makedonija čeka sličan ili nešto kasniji datum...

Srbija i Crna Gora su uglavnom gubile vreme, iako mi se, kao nepopravljivom optimisti, ipak čini da su se pred nama ponovo poluočkrinula ona vrata koja su bila tako naglo (i neočekivano) otvorena 2001. godine – pa opet zatvorena. Svoj optimizam mogu da argumentujem nekim objektivnim činjenicama koje su se dešavale oko nas, kao i određenim pomacima koji su ipak u poslednje vreme ipak ostvareni.

Većina promena koje su na izvestan način ojačale evropsku perspektivu Srbije tokom poslednjih godina u suštini nisu zavisile od nas, nego predstavljaju spoljne činjenice, poput približavanja granica Evropske unije Srbiji, koja je od 1. maja ove

godine po prvi put i direktni fizički sused Unije. Kolika će biti fizička, odnosno objektivna integracija Srbije u EU govori i činjenica da će, na primer, nakon učlanjenja Bugarske i Rumunije gotovo celi tok Dunava predstavljati unutrašnje vode Unije - samo sa izuzetkom ovog našeg dela. Doduše, neke posledice ovog približavanja i nisu tako povoljne: Mađarska, odnosno Rumunija su nam uvele vize, a na putu je da to učini i Bugarska, ako u međuvremenu ne uspemo da ispunimo zahteve za uključanje na šengensku "belu listu". Istovremeno, uslovi poslovanja na istočnoevropskim tržištima su od maja ove godine postali znatno povoljniji po naše izvoznike, jer su nove članice EU obavezne da automatski primene carinske povlastice EU na uvoz robe iz zemalja Zapadnog Balkana.

Najveći politički pomak prema Zapadnom Balkanu EU je učinila sa "Solunskom agendom" (juni 2003) koja u izvesnom smislu predstavlja psihološku i političku prekretnicu za Brisel. Otvoreni su nam brojni modeli pred-predpristupnog partnerstva sa EU, poput "evropskog partnerstva" ili "taixea". Od nedavno je ustanovljena i mogućnost za uključanje u interne programe Zajednice. Time praktično i zemlje Zapadnog Balkana imaju mogućnost da se bar delimično osete članovima Unije u nekim značajnim oblastima, poput univerzitetske saradnje, nauke i tehnologije, razvoja informatičkog društva i slično.

Na sve pomenute podsticaje, Srbija i Crna Gora su odgovarale mlako i neodređeno. Politička elita se uglavnom bavila sama sobom ili nekim internim, neevropskim temama, poput mogućnosti daljeg cepkanja zapadnobalkanskog prostora. Jedan energičan srpski reformator je čak i ubijen, a dobar deo društvene energije i dalje je usmeren na pitanja koja novim generacijama ne garantuju da će uskoro živeti u uslovima "normalne" i "dosadne" evropske države. Tako Srbiji i dalje ostaje da se reši još nekoliko nužnih "detalja", poput budućih odnosa sa Crnom Gorom i statusa Kosova.

Ali bez obzira na navedene nepovoljne okolnosti, ipak postoji i prostor za optimizam u Novoj, 2005. godini. Kao prvo, čini se da Srbija, bez obzira na sve zastoje i duboke teškoće, ipak napreduje u mučnom procesu tranzicije. Proces reformi, privatizacije i privrednog oporavka je obnovljen i ojačan u 2004. godini. Regionalna saradnja je dalje napredovala. I prema Uniji su ipak preuzeti neki koraci: Skupština Srbije je usvojila rezoluciju o evropskoj integraciji, otpočeo je proces "dvostrukog koloseka" u

odnosima Srbije, odnosno Crne Gore sa EU i prema Svetskoj trgovinskoj organizaciji, koji pruža mogućnost da se razdvoje neprirodni sijamski blizanci, kakve čine dva sasvim nejednaka ekonomska sistema Srbije i CG; potpisano je nekoliko sektorskih sporazuma, a priprema se i srednjoročna strategije za pristupanje Srbije u Uniju. I na praktičnom, ekonomskom planu, ova godina je predstavljala period obnove pozitivnih "malih koraka" prema Uniji: trgovina sa EU stalno raste (doduše više na uvoznj strani), završena je mučna afera "šećer", obnovljeni su pregovori i poverenje u oblasti poljoprivrede sa EU, a godina je krunisana (okašnjelim) parafiranjem sporazuma o trgovini tekstilnih proizvoda između EU i Srbije. Ovaj proces bi, ako bude sreće i ako se zaista napravi i pomak u saradnji sa Haškim tribunalom, trebalo da se zahukta naredne godine u formi "studije o izvodljivosti", a zatim otpočinjanja pregovora o sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju sa Unijom. Ne zavaravajmo se da su sporazumi sa EU samo formalni dokumenti. Svako približavanje Uniji znači više opšteg poverenje u našu zemlju, bolji imidž države, više stranih investicija, trgovine, turizma i, u krajnjem vidu i bolji uslovi života i rada za stanovništvo.

Već smo skoro na sredini decenije, ali treba razvijati viziju i ciljeve za drugu polovinu dekade i kao i za period koji sledi. Proces saradnje sa EU bi, najverovatnije, mogao da ide sledećim tokom: 2006. godina - zaključen sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i podnesen zahtev za članstvo u EU; 2007. godina: ukidanje viza EU prema građanima Srbije; 2008. godina - otpočinjanje pregovora o članstvu u Uniji i ostvareno članstvo u Svetskoj trgovinskoj organizaciji; 2011-2012 - kraj pregovora i ulazak Srbije u EU. Ovi rokovi su izuzetno kratki i zahtevni, ma koliko se na prvi pogled činili relativno dugim. Već od 2005. godine zavisi šta će se dešavati u 2013. A i 2013. je već iza ugla.